

Sygn. akt I CSK 392/08

POSTANOWIENIE

Dnia 5 czerwca 2009 r.

Sąd Najwyższy w składzie :

SSN Irena Gromska-Szuster (przewodniczący, sprawozdawca)

SSN Teresa Bielska-Sobkowicz

SSN Dariusz Zawistowski

w sprawie z wniosku „E. O.” S.A. w G.

przy uczestnictwie R. M. i J. M.

o stwierdzenie nabycia służebności gruntowej przez zasiedzenie,

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Cywilnej

w dniu 5 czerwca 2009 r.,

skargi kasacyjnej wnioskodawcy

od postanowienia Sądu Okręgowego w P.

z dnia 3 lipca 2008 r.,

**uchyla zaskarżone postanowienie i przekazuje sprawę Sądowi
Okręgowemu w P. do ponownego rozpoznania i rozstrzygnięcia
o kosztach postępowania kasacyjnego.**

Uzasadnienie

Postanowieniem z dnia 21 marca 2008 r. Sąd Rejonowy w S. uwzględnił wniosek E. O. S.A. w G. o stwierdzenie, że nabyła ona przez zasiedzenie z dniem 1 listopada 2005 r., na rzecz nieruchomości pozostającej w jej użytkowaniu wieczystym, służebność gruntową obciążającą nieruchomość uczestników postępowania R. M. i J. M., polegającą na prawie korzystania z bliżej opisanej w postanowieniu, napowietrznej stacji transformatorowej, napowietrznej linii energetycznej niskiego napięcia oraz prawie wstępu upoważnionych osób na nieruchomość obciążoną w celu konserwacji, remontów oraz modernizacji i instalacji powyższych urządzeń.

Sąd pierwszej instancji ustalił między innymi, że urządzenia te wybudowane zostały w 1975 r. na nieruchomości stanowiącej własność uczestników i oddane do użytku poprzednikowi prawnemu wnioskodawcy. Od tego czasu stanowią składnik sieci elektroenergetycznej, zaś wnioskodawca i jego poprzednicy zajmowali się bieżącą naprawą i konserwacją tych urządzeń.

Sąd Rejonowy stwierdził, że spełnione zostały przesłanki art. 292 § 1 w zw. z art. 172 k.c. nabycia przez wnioskodawcę służebności przesyłowej w wyniku zasiedzenia, bowiem wnioskodawca był samoistnym posiadaczem służebności w złej wierze i upłynął 30-letni okres posiadania.

W wyniku apelacji uczestników postępowania opartej na zarzutach przerwania biegu zasiedzenia przez skierowanie do wnioskodawcy pisma w dniu 10 czerwca 1998 r. kwestionującego posadowienie urządzeń na działce uczestników, uciążliwości służebności oraz nie uiszczania należności za zajęcie terenu – Sąd Okręgowy w P. zaskarżonym postanowieniem z dnia 3 lipca 2008 r. zmienił postanowienie Sądu pierwszej instancji i oddalił wniosek.

Sąd drugiej instancji choć podzielił wszystkie ustalenia faktyczne Sądu Rejonowego i jego ocenę prawną co do charakteru posiadania wnioskodawcy i upływu terminu zasiedzenia, a nie podzielił zarzutu apelacyjnego przerwy biegu zasiedzenia stwierdzając, że wskazana w apelacji czynność uczestników

postępowania nie przerywa biegu zasiedzenia, to jednak uwzględnił apelację z innych przyczyn niż w niej wskazane stwierdzając, że nie została spełniona przesłanka art. 285 § 2 k.c. w postaci celu służebności, którym ma być zwiększenie użyteczności nieruchomości władnącej. Uznał, że spełnieniem tej przesłanki nie jest powołany we wniosku fakt posadowienia na tej nieruchomości rozdzielni elektroenergetycznej, z której przesyłana jest energia elektryczna do stacji transformatorowej. Stwierdził, że takie połączenie wynika z prowadzenia przez wnioskodawcę określonej działalności gospodarczej i służy tylko temu celowi, a efektem takiego połączenia elektroenergetycznego jest zwiększenie użyteczności przedsiębiorstwa wnioskodawcy, a nie należącej do niego nieruchomości władnącej w rozumieniu prawnorzeczowym, wynikającym z art. 46 k.c., zaś pojęcie nieruchomości i pojęcie przedsiębiorstwa nie są pojęciami tożsamymi. Wskazał też, że nie bez znaczenia dla interpretacji przepisów dotyczących zasiedzenia służebności gruntowych jest fakt, że ustawodawca postanowił uregulować ustawowo problem służebności przesyłowych, co oznacza, że uznał, iż na gruncie art. 285 k.c. nie ma możliwości uregulowania tej kwestii, w przeciwnym bowiem wypadku nowelizacja taka byłaby zbędna.

W skardze kasacyjnej opartej na pierwszej podstawie wnioskodawca zarzucił naruszenie art. 285 § 2 k.c. przez błędną wykładnię i przyjęcie, że przesłanka przewidziana w tym przepisie nie jest spełniona, gdy służebność ustanowiona jest na nieruchomości wchodzącej w skład przedsiębiorstwa i zwiększa jego użyteczność oraz naruszenie art. 352 § 1 k.c. przez jego pominięcie i oddalenie wniosku, mimo że wnioskodawca jest posiadaczem w zakresie służebności przesyłu i zachodziły podstawy z art. 172 § 2 w zw. z art. 292 k.c. do uwzględnienia wniosku o zasiedzenie.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Skarga kasacyjna jest uzasadniona.

Dokonana przez Sąd Okręgowy wykładnia art. 352 oraz art. 258 § 2 k.c. pomija jednolite i utrwalone stanowisko Sądu Najwyższego w tym przedmiocie.

Choć przed wejściem w życie w dniu 3 sierpnia 2008 r. przepisów art. 305¹ – 305⁴ k.c. o służebności przesyłu, dodanych przez ustawę z dnia 30 maja 2008 r.

o zmianie ustawy – Kodeks cywilny oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. Nr 116, poz. 731), przepisy nie przewidywały wprost tego rodzaju służebności, będącej przedmiotem rozpoznawanej sprawy i w literaturze istniał spór co do możliwości nabycia służebności przesyłu przez zasiedzenie – w orzecznictwie Sądu Najwyższego jednolicie przyjmowano, stosując w drodze analogii art. 145 k.c., możliwość ustanowienia służebności przesyłu, a także dopuszczalność nabycia jej w drodze zasiedzenia (porównaj między innymi orzeczenia Sądu Najwyższego z dnia 3 czerwca 1965 r. III CO 34/65, OSNCP 1966/7-8/109, z dnia 30 sierpnia 1991 r. III CZP 73/91, OSNCP 1992/4/53, z dnia 17 stycznia 2003 r. III CZP 79/02, OSNC 2003/11/142, z dnia 8 września 2006 r. II CSK 112/06, nie publ. i z dnia 4 października 2006 r. II CSK 119/06, nie publ.). Ostatecznie potwierdzone to zostało w uchwale z dnia 7 października 2008 r. III CZP 98/08 (jeszcze nie publ.), w której Sąd Najwyższy stwierdził, że także przed ustawowym uregulowaniem służebności przesyłu w art. 305¹ – 305⁴ k.c. dopuszczalne było nabycie w drodze zasiedzenia służebności odpowiadającej treści służebności przesyłu oraz wskazał, że nabycie takie następuje przez przedsiębiorcę, a nie właściciela nieruchomości władnącej, która to kategoria prawna przy instytucji służebności przesyłu w ogóle nie występuje.

Jak słusznie podnosi się w literaturze i co podkreślił także Sąd Najwyższy między innymi w wyroku z dnia 31 maja 2006r. IV CSK 149/05 (nie publ.), przy ocenie posiadania prowadzącego do zasiedzenia służebności trzeba mieć na uwadze, że zgodnie z art. 292 k.c. do nabycia służebności gruntowej przez zasiedzenie stosuje się przepisy o nabyciu własności nieruchomości przez zasiedzenie jedynie odpowiednio. Tym samym posiadania prowadzącego do nabycia służebności gruntowej przez zasiedzenie nie należy utożsamiać z posiadaniem prowadzącym do nabycia przez zasiedzenie własności nieruchomości. Zgodnie z art. 352 k.c., kto faktycznie korzysta z cudzej nieruchomości w zakresie odpowiadającym treści służebności, jest posiadaczem służebności, a do posiadania służebności przepisy o posiadaniu rzeczy stosuje się tylko odpowiednio. Przy ocenie posiadania prowadzącego do zasiedzenia służebności gruntowej chodzi o faktyczne korzystanie z gruntu w takim zakresie i w taki sposób, w jaki czyniłaby to osoba, której przysługuje służebność, zaś

władanie w zakresie służebności gruntowej kwalifikuje się, zgodnie z art. 336 k.c., jako posiadanie zależne.

Trafnie zatem skarżący zarzuca naruszenie art. 352 § 2 oraz art. 285 § 2 k.c. przez błędną wykładnię wynikającą z tego, że Sąd Okręgowy do posiadania i zasiedzenia służebności gruntowej przesyłu zastosował wprost zasady obowiązujące przy posiadaniu i zasiedzeniu nieruchomości, do czego nie ma podstaw.

Zgodzić się także trzeba ze skarżącym, że dokonana przez Sąd Okręgowy wykładnia przesłanki ustanowienia służebności gruntowej przesyłu przewidzianej w art. 285 § 2 k.c. nie uwzględnia obecnych kryteriów „użyteczności” nieruchomości władnącej ani aktualnego stanu judykatury w tym zakresie. Za utrwaloną już w orzecznictwie Sądu Najwyższego należy bowiem uznać wykładnię tego pojęcia przyjmującą się, że okoliczność, iż nieruchomość władnąca wchodzi, jako jeden ze składników, w skład przedsiębiorstwa energetycznego i służebność gruntowa zwiększa użyteczność tego przedsiębiorstwa, nie wyklucza możliwości zrealizowania przesłanki art. 285 § 2 k.c. Jak wskazał Sąd Najwyższy w uzasadnieniu uchwały z dnia 17 stycznia 2003 r. III CZP 79/02 (OSNC 2003/11/142) oraz w wyroku z dnia 8 września 2006 r. II CSK 112/06 (nie publ.) służebności gruntowe spełniają istotną funkcję gospodarczą, a zatem wymagany w art. 285 § 2 k.c. jedyny cel służebności gruntowej, którym ma być zwiększenie użyteczności nieruchomości władnącej, także powinien być oceniany w aspekcie gospodarczym, w sferze, jaka zwykle wiąże się z korzystaniem z nieruchomości władnącej. Powszechnie wiadomo, że w skład przedsiębiorstwa mogą wchodzić także nieruchomości (art. 55¹ pkt 2 k.c.), a funkcjonowanie przedsiębiorstwa energetycznego bez takich nieruchomości jest trudne do wyobrażenia. Funkcjonowanie przedsiębiorstwa energetycznego polega na przesyłaniu i dystrybucji energii elektrycznej napowietrznymi liniami energetycznymi stanowiącymi składnik tego przedsiębiorstwa. Następuje to przy wykorzystaniu określonego zespołu składników, obejmującego zarówno ruchomości jak i nieruchomości. Istnieje związek techniczny i gospodarczy pomiędzy liniami przesyłowymi a stacjami energetycznymi. Linie mogą pozostawać w związku z różnymi nieruchomościami należącymi do przedsiębiorstwa i mogą być niezbędne

do korzystania z tych nieruchomości zgodnie z ich społeczno-gospodarczym przeznaczeniem. Ułatwienie funkcjonowania przedsiębiorstwa może, w okolicznościach konkretnej sprawy, stanowić jednocześnie zwiększenie użyteczności nieruchomości należącej do tego przedsiębiorstwa. W wyroku z dnia 31 maja 2006 r. IV CSK 149/05 (nie publ.) Sąd Najwyższy przyjął, że przedsiębiorstwo państwowe może nabyć przez zasiedzenie służebność gruntową także wtedy, gdy tylko zwiększa ona użyteczność należącej do niego nieruchomości, a nie gdy jest absolutnie konieczna. Trzeba też wskazać, że zgodnie z obecnie obowiązującym art. 305¹ k.c., ustanowienie służebności przesyłu następuje na rzecz przedsiębiorcy, a nie na rzecz nieruchomości władnącej. Podkreślił to także Sąd Najwyższy w powołanej już uchwale z dnia 7 października 2008 r. III CZP 89/08, odnoszącej się do nabycia przez zasiedzenie służebności gruntowej przed wejściem w życie art. 305¹ – 305⁴ k.c. Należy więc stwierdzić, że w odniesieniu do służebności gruntowej przesyłu, wykładnia art. 285 § 2 k.c. musi uwzględniać charakter tej służebności i jej przeznaczenie społeczno – gospodarcze oraz społeczno- gospodarcze przeznaczenie nieruchomości wchodzącej w skład przedsiębiorstwa energetycznego, któremu służebność ta ma służyć. Z tych względów podzielić trzeba stanowisko Sądu Najwyższego wyrażone w powołanych wyżej orzeczeniach, że przesłanka art. 285 § 2 k.c. może być spełniona także wówczas, gdy służebność przesyłu ułatwia funkcjonowanie przedsiębiorstwa przesyłowego, zwiększając jednocześnie użyteczność należącej do niego nieruchomości.

Ponieważ Sąd Okręgowy dokonując odmiennej wykładni art. 285 § 2 k.c. i art. 352 § 1 k.c. nie uwzględnił wszystkich wskazanych wyżej okoliczności, co uzasadnia trafność zarzutów skargi kasacyjnej, konieczne było uchylenie zaskarżonego postanowienia i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania i rozstrzygnięcia o kosztach postępowania kasacyjnego (art. 398¹⁵ k.p.c. oraz art. 108 § 2 w zw. z art. 391 § 1 i art. 398²¹ k.p.c.).